

Bruk av PC på eksamenSkriv kandidatnr.: 9013

Logg inn med

brukernavn: E09066
passord: k1z5m7n0

Tegn som kan forveksles:
1 : tallet 1
l : bokstaven l som i liten
0 : tallet 0
o : bokstaven o som i ost

Gjør klar før du begynner besvarelsen:

- PCen er satt opp til å lagre på M: Gi eksamensbesvarelsen/dokumentet et navn før du begynner å skrive. Husk å lagre med jevne mellomrom når du skriver (Trykk f.eks Ctrl+S for å lagre).
- Topptekst skal ha: Kandidat nr., emne, dato og sidenr. Legges inn på denne måten:
 1. Klikk på "VIS"
 2. Klikk på "Topp og bunntekst!"
 3. Skriv inn: Kandidat nr. Emne. Dato. Klikk "Autotekst" og "Side X av Y"
 4. Klikk på "Lukk"
- Linjeavstand bør være $1\frac{1}{2}$
 1. Format
 2. Avsnitt
 3. Innrykk og Avstand
 4. Linjeavstand
 5. Halvannen

Det skal vanligvis leveres inn 2 sett med besvarelser (original og kopi) i hvert sitt omslag.

All skriving skal være ferdig før tiden er ute. Også datautskrifter. HUSK at det kan bli skriverkø! **Husk å gi tegn når du vil starte utskrift.**

Det varsles 1 time og 15 minutter før slutt.

Du har 15 minutter til å skille fra hverandre og sortere arkene etter at eksamenstiden er ute.
Det er ikke anledning til å skrive mer!

For øvrig henvises til siste side på omslaget for besvarelser.

Lykke til!

Oppgave 2

- a) *Drøft og ta stilling til hva som er Machiavellis grunnleggende ideer når det gjelder politikk og styring*

"Man ser ikke tingen som den er, man ser den som man selv er" – Jødisk ordtak hentet fra Toraen

Machiavelli levde i en tidsalder med stor usikkerhet. Det var i Italia på denne tiden små bystater uten et stort militært forsvar og med svake allianser. Okkupasjon var aldri uungåelig, og en konstant frykt og usikkerhet preget politikken. Under disse forholdene vokste Niccolo Machiavelli opp i byen Firenze, og det ga grunnlag for hans senere politiske tenkning.

Machiavelli argumenterte i hovedverket Discorsi at en republikk er den beste styreformen. Denne idealstaten har sterke likhetstrekk med Aristoteles' Politeia, og var som denne bygd opp av de tre gode styringsformene; monarki, aristokrati og folkestyre. Hvorfor dette var den beste løsningen, mente han var fordi den ivaretok de viktigste egenskapene fra en hver styringsform. Den sikret kontinuitet gjennom monarkiet, hadde de teknokratiske detaljkunnskapene et aristokrati innehar, samt en bred oppslutning fra folkestyret. Dette sikret i teorien et godt styre der interesser ble ivaretatt og der en kunne leve trygt. Men som Platon hadde forstått før ham, kan det vanskelig lages en idealstat, og et annet alternativ ble av Machiavelli beskrevet i boken Fyrsten.

En må ha i minne at Fyrsten ble skrevet til Medici-familien, det sittende monarkiet i Firenze på den tiden, og må derfor sees i sammenheng med datidens preferanser som beskrevet ovenfor. Det var for Machiavelli en stor ære å kunne overlevere sin fineste eiendel, hans inngående kunnskap om staten og historien. Boken er en guide til hvordan en skal opprette og opprettholde en stat, og selv om den trolig aldri ble lest av Medici-familien, står den i dag som en av de mest sentrale bøkene innen politisk teori og -tenkning.

I boken beskriver Machiavelli en rekke historiske hendelser som kan knyttes opp til statsdannelse og opprettholdelse av staten der blant annet Moses og Romulus er to av de store statsdannerne. Han kommer med grunnleggende spørsmål som; hvordan overta en annen stat? Svaret på dette avhenger av om det er republikk eller monarki. Er det et monarki der de snakker samme språk holder det å utslette kongefamilien og overta makten, folket vil holde seg likegyldige. Er det store kulturelle forskjeller må en enten

legge landet øde, bosette egne innbyggere eller seg selv der. Videre forklarer han vanskeligheten ved å overta en stat som har republikansk styresett. Et fritt folk vil vanskelig underlegge seg en konge, og likt vil også et folk underlagt et kongedømme forsømme og ødelegge en republikk.

Machiavelli beskriver seks forskjellige egenskaper en fyrste kan inneha og hva hvilke som egner seg best. En fyrste bør være elsket og fryktet, men hvis han ikke kan være begge bør han være fryktet. For det er lettere å styre ved frykt, for da kan en gjøre grusomheter mot folket. Styrer en derimot ved å være elsket av folket, har en ikke rom for feil, og vil bli kastet når fyrsten gjør upopulære, men nødvendige valg.

En fyrste bør være gjerrig. Er en fyrste gavmild vil folket bare forvente mer og mer, og til slutt går statskassen tom. Når fyrsten derimot er gjerrig, vil han virke gavmild når han først gir. Han vil også virke gavmild når han holder adelen i tøylene og ikke overdåder seg selv og sitt hoff. Folket vil tro at pengene går til et nyttig formål, og fyrsten vil ha kontroll. Det er kun de få som ser hvordan fyrsten faktisk regjerer, og de få holdes i sjakk, mens resten av folket vil se fyrsten som sånn han vil de skal tro han regjerer, rettferdig og gavmild mot de mange.

En fyrste bør holde ordet når han kan, men bryte det når han må. En fyrste må som alle ledere ta upopulære og uforutsette valg, og et løfte som vil være en hindring i å ta det beste valget må brytes til fordel for fyrsten og staten. Holder han derimot aldri ordet, vil han være uforutsigbar, som igjen fører til usikkerhet i politikken og usikkerhet rundt sikkerheten. En fyrstes viktigste oppgave er å beholde statens suverenitet, og ved å virke rettferdig og forutsigbar vil det holde den politiske situasjonen stabil og staten sikker fra indre og ytre fiender.

En fyrste bør utarbeide lover, der en antar at mennesket er egoistisk og selvrealisering på andres bekostning. Machiavelli sier ikke at alle mennesker er onde, men hvis en lovsett skal fungere, kan en ikke lage spillerom for de som ønsker andre vondt, og da spesielt ikke fyrsten. Han hadde sett så mye vondt og grusomme handlinger at han viste at ondskapen fantes der ute.

Om en har okkupert en stat, sier Machiavelli, skal en begå alle grusomhetene med en gang, og strø godhet og gavmildhet, (jf. paragrafen om gjerrighet) over folket. Grunnen til dette er at en fortære vil glemme grusomheter om en lever i et stabilt styresett med en god og rettferdig fyrste. Vil en derimot begå grusomhetene langsomt, vil folket konstant bli påminnet fyrstens vanstyre, og han vil bli avkastet. Videre bør en fyrste kun

drepe faren, og ikke frata sønnen gården. For en vil lengre hevne tapet av farsarven enn faren selv.

b) *Drøft og gi eksempler på hvordan Machiavellis filosofi skiller seg fra andre filosofer.*

Machiavelli var som innledningsvis beskrevet sterkt preget av sin samtid, lik alle andre filosofer. En vil derfor store forskjeller i hans- og andres filosofiske tenkning. Jeg vil her gå inn på de mest sentrale punktene og drøfte det opp mot det jeg mener er de mest relevante filosofene som har mest å si om de aktuelle emnene.

Hans tid preget av stor usikkerhet førte til hans negative menneskesyn, nært relatert til Hobbes'. Innen samfunnsvitenskapelig terminologi vil en i dag se på Machiavellis menneskesyn som realismeteoretisk. Motsatt her mente John Locke, en liberalist, at mennesket er godt. I en naturtilstand var det likevel menneskelige mangler som førte til behovet for en stat, og denne mangelen var blant annet egenkjærlighet og behovet for selvrealisering. Det var derfor behov for, argumenterte Locke, en allmengyldiglov, en rakrygget dommer og en makt å sette bak avgjørelsene.

Et annet sentralt tema for Machiavelli var, og er fremdeles i dag, synet på monarki mot aristokrati og demokratisk folkestyre. Han forklarer her i Discorsi hvordan republikken er den beste stat, mens monarkiet er det eneste mulige i Fyrsten. Kanskje på bakgrunn av bokens tiltenkte lesere? Uansett, en kan trekke paraleller til samtlige filosofer og deres syn på dette, da det er en grunnsten i politisk tenkning. Alt fra Platons idéslærer til Marx' basis og overbygning og Dahls demokratiteori kan brukes her i en komparativ analyse, jeg velger likevel å trekke frem Burkes konservatisme først. Grunnen til dette er at forskjellene mellom de klassiske tenkerne og frem til moderne ideologi og statsforståelse er så grunnleggende forskjellig og bygger på så forskjellige prinsipper, at å sette opp en fullstendig sammenligning vil være svært omfattende. Deler av filosofiene er likevel være interessante å trekke frem.

Burke levde i lignende tider som Machiavelli. Riktignok flere hundre år senere, men med en lignende samfunnstilstand preget av usikkerhet rundt både den franske- og amerikanske revolusjon. Han så hvordan revolusjon førte til samfunnsomveltninger som på ingen måte gagnet folket, og som førte til en despot ved navn Napoleon Bonaparte kronet seg selv til keiser av Frankrike. Napoleon var en svært intelligent mann, og en skal ikke se bortifra at han hadde tilegnet seg mye av Machiavellis formidlede kunnskap. En kan trekke direkte sammenligninger mellom Napoleon og Medicifamilien med tanke på styresett. Burke var derimot, for et konservativistisk styresett der de med eiendom, de med mest å tape, skulle

styre staten. Han ville forhindre despoter som Napoleons vilkårlige styre ved å la de rikeste, som på den tiden ofte samsvarer med de mest belærte gjennom dyr, formell utdanning, styre. Disse ville holde et status quo om mulig, eller gjøre små lovendringer endringer, men ingen omveltning slik den franske revolusjon hadde vist seg å være. Et styre med historien som rettesnor. Machiavelli mente det motsatte. For kun ved en omveltning der en gjør alle grusomhetene med en gang, vil en få et stabilt styre.

Hvis en ser på utgangspunktet til Machiavellis tenkning kontra for eksempel Marx', finner en et svært interessant skille. Machiavelli tar utgangspunkt i fyrsten, den øverste leder i en stat, mens på den annen side Marx tar utgangspunkt i proletariatet, den undertrykte, samlede arbeiderklasse. Ser en bort ifra tidsforskjellen kan en jo lett se for seg hvordan de to filosofene sitter som rådgivere på hver sin side av bordet. Et slikt utgangspunkt skaper mange forskjeller i verdigrunnlag og synet på forholdet mellom stat og individ. Machiavelli har ikke fokusert på individet i samfunnet, men som befolkningen i en helhet. Marx' har på den andre siden fokusert på og argumentert for hvordan individet ikke kan eksistere innad i proletariatets rekker, da det kun er et instrument for og en del av bourgeoisets produktivkrefter. Marx' vil derimot gjennopprette individet ved å omgjøre produksjonsmidlene til en samfunnsmessig karakter. Individet former seg selv gjennom arbeid, mente blant annet Hegel og Marx, og når en ikke selv eier produksjonsmidlene, mister en en del av seg selv gjennom arbeidet. En slik problemstilling tok ikke Machiavelli til sikte for, dette hovedsakelig av to grunner. Den første er at han ikke levde i kapitalismens tidsalder, og den andre mer signifikante, var hans fokus på de herskendes tanker. Motsatt var Marx mer opptatt av den andre siden av bordet, der smulene fra overklassens tallerkner nedlatende ble kjempet om av et lutfattig proletariat. Deres syn på hvordan en skal okkupere var da nødvendigvis forskjellige, både med mål og middel. Machiavellis midler er fyrstens hær, Marx' midler er det overveldende proletariat. Målet er hos Machiavelli en sterk fyrstestat, hos Marx den egalitære kommunistiske stat. Marx vil gjøre kapitalen til en samfunnsmessig karakter, mens Machiavelli vil samle den hos fyrsten, datidens overklasse.

Machiavelli går også utifra, likt som Hobbes, at det ikke eksisterer allmenne, metafysiske lover. Dette gir da fritt spillerom for enhver som ikke er underlagt lovene, som i Machiavellis fyrstedømme kun vil si fyrsten. Den frihet han da innehar kan da brukes til å styre som han selv mener er best, uten hensyn til noe annet enn sin personlige gevinst. Locke og Rousseau er blant annet sterke motstandere av slik tenkning. De mener det finnes en allmen lov som en ikke skal bryte uten konsekvenser fra en rakrygget dommer eller folket. Locke mener lovstyre, og Rousseau mener folkets demokrati skal være det som bestemmer

friheten, og ikke fyrsten, ikke ulikt de tre klassiske gode styringsformene monarki, aristokrati og demokrati. For å forstå grunnlaget til at de forskjellige filosofene ville mene at kun deres styresform ville fungert og at de andre ville perverteres, må igjen sees i sammenheng med deres samtid. En ser verden ikke som den er, men som en selv og ens samtid er.

Svært mye av Machiavellis tenkning og skrifter er av deskriptiv karakter. Han beskriver staten som den er i Fyrsten, og kommer med empiriske grunner til hvorfor en fyrste må handle som han gjør. En annen tilnærming blir nødvendigvis normativ, et fokus ikke på hvordan staten er, men hvordan den bør være. Utilitaristene Bentham og Mill, tar til sikte på å utarbeide en normativ tilnærming på staten. Mest velstand for flest mulig er et klassisk eksempel på slik tenkning, og en svært annen tenkning enn Machiavellis det er.

- c) *Drøft hvordan elementer i Machiavellis filosofi kan prege politikk og styring i dag, og hva dette kan bety for demokrati som styringsform*

For ikke mange år siden viste studier at 65 av FNs 192 medlemsstater var demokratiske. I den vestlige verden er vi i svært stor grad skjermet av den tilfeldige volden og den strukturelle undertrykkelsen mange i dag er utsatt for andre deler i verden. Det har skapt en viss apati for kanskje spesielt de udemokratiske regimene i Afrika, sør for Sahara og på den arabiske halvøy og omegn. Dette kan ha sammenheng med at det ofte er lettere å lukke øynene enn å gjøre noe med det. Samtidig har FNs generalsekretær Ban et nokså konservativt syn på Westphalerfredens prinsipper om absolutt suverenitet i en stat. Dette, i sammenheng med en manglende kulturrelativisme har i mange tilfeller ført til en feilslått politikk ovenfor monarkene, fyrstene, i udemokratiske stater.

Machiavellis politiske filosofi preger verden i stor grad i dag, bedre utført av noen despoter enn andre. Grunnen til at det er vanskelig å føre en machiavelliansk politikk er i stor grad tilgangen på uavhengige kilder og tilgang på kritisk media, et poeng Dahl trekker frem som en forutsetning for demokrati. Det er vanskelig å lure folket til å tro at en styrer etter folkets beste, når stor tilgang på alternativ informasjon, sann eller propaganda, forteller noe annerledes. Robert Mugabe og hans despoti er et godt eksempel på dette.

Flytter en seg mot asia vil en se to vellykkede, i Machiavellis syn, monarkier. Det ene er Nord-Korea, og det andre Bhutan. Monarkiene er vidt forskjellige, men de har den likheten at begge har skjermet folket fra omverden (Bhutan startet en liten åpning mot vesten i 2004 ved å blant annet tillate satellitt-TV). Genialiteten i dette, ville Machiavelli mene, er at en kan ikke savne noe en aldri har hatt. Likt kan en ikke sammenligne samfunnsforholdene om en

ikke har noen målestokk, og den store leder og evige president Kim Il Sung undertrykket folket, men var likevel elsket og fryktet. Han hadde stålkontroll over alt som skjedde i landet, og befolkningen satte stor pris på en hver ting han skapte og ga til folket. Sannheten var selvfølgelig en helt annen, men som Machiavelli oppfordret til, holdt President Kim dem som visste noe under sin vinge eller kvittet seg med dem. For som beskrevet i oppgave a, bør en fyrste være gjerrig. Likevel brøt Kim Il Sung Machiavellis styremåte på et viktig punkt. Han videreførte grusomhetene på folket. Nå er dette trolig verdens mest lukkede land, og det er vanskelig å få sikre fakta, men Nord-Koreanere i eksil har bekreftet hungersnøden som konstant nedtynger befolkningen. Grunnen til at Kim Jong Il i dag fremdeles har kontroll er som nevnt ovenfor hemmelighold og propaganda rettet mot befolkningen. For i følge et machiavelliansk resonnement ville befolkningen gjort opprør.

I Bhutan gjelder mye av det samme, men her har ikke befolkningen i så stor grad vært utsatt for en sterk undertrykking. Dette har trolig sammenheng med statenes kultur, religion osv., slik Montesquieu la det frem i sin empiriske analyse av demokratikultur.

Videre kan vi i Israel i dag se hvordan israelske bosetninger på Palestinsk jord er en måte å beholde makten på. De okkuperer og befester sin makt ved å ta over jord. Dette virker både undertrykkende og skaper en konstant maktfaktor i området, da israelske styrker vokter boseningene. Dette er i direkte sammenligning med Machiavellis okkupasjonspolitikk, jf siste avnitt på side 1.

I andre stater rundt om i verden i dag ser en ofte trekk av machiavelliansk styreform gjennom despotiske regimer særlig i Afrika sør for Sahara. Grunnet blant annet Westphalerfreden og et udemokratisk sikkerhetsråd i FN fortsetter dette. Machiavellis betydning for dagens vestlige styreform er nok relativt liten. En kan bruke Fyrsten som en veiledning til hvordan en kan identifisere udemokratiske stater, og mange av maktmidlene som blir beskrevet i boken gjelder i de 127 resterende, udemokratiske statene i FN (jf. side 2).

Det er ikke tvil om at Machiavelli har hatt en særdeles viktig del i historien, om en ser statsdannelser og store riker som har flurert over alt i den kjente verden, noe annet kan vanskelig tenkes. Den apatismen han fremlegger i fyrstens styresett har vært, og er fremdeles en trussel mot det vestlige demokratiske styresettet slik vi kjenner det. Likevel ser en en økning i antall demokratiske stater, og en demokratisk bølge slik Fukyama forutså, skulper langs verdens strender.